

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 14. De prima excommunicatione lata in Hæreticos cuiuscunque
sectæ, ac eorumdem credentes, receptatores, fautores, libros legentes,
tenentes, aut imprimentes, atq; Schismaticos,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

disiunctio, sicut aut publicentur, tanquam indicet priorem Bullam non obligare semper ad ad promulgationem subsequens. Cum enim mens Pontificis sit per talia verba continuare obligationem istiusmodi Bullarum: neque noua obliget, sicut nec illa lex humana, antequam promulgetur: sic illa accipienda sunt vt significant obligationem vnus talis Bullæ tum deum cessare, cum publicata est altera.

228. Tertia obseruatio est: Quando in Bulla noua Cœna Domini, omittitur aliquis casus eorum qui in veteri continebantur, si is talis sit, qui à iure annexam habeat excommunicationem reſeruatam, licet desinat habere tantam reſeruationem quantum habebat ratione istiusmodi Bullæ, non desinare tamen habere excommunicationem aut reſeruationem iuris quam prius habebat; perinde ac si in eadem Bulla nunquam positis fuisset. Videri possunt pro maiori explicatione quæ habet Nauar. ad cap. Ita quorundam De Iudæis notab. II. num. 25, & aliquot frequentibus. Quando verò omittitur casus, qui nullam habet excommunicationem à iure, tunc quoad illum, cessat omnino excommunicatio.

Sed aduerte quod et si ille qui in eo deliquit, non est amplius obnoxius excommunicationi reſeruatæ in Bulla Cœna Domini, sicut erat si deliquisset vigente adhuc Bulla quæ comprehendebatur; tamen si eadem adhuc vigente deliquerit, ab excommunicatione quam tunc incurrit, non liberatur ex eo, quod casus in quo deliquit desierit comprehendendi in Bulla Cœna: sed ligatus manet sicut prius: ita vt nequiat per alium quam per Summum Pontificem absolui: nõ secus ac si eadem Bulla adhuc vigeret. Ratio est: quia excommunicatio semel in cursa, retinet vim suam ligandi donec tollatur per absolutionem, quam in tali casu solus Papa dare potest ob reſeruationem factam in ipsa Cœna Bulla.

Aduerte item quod ex Nauar. habet Suarez ad 3. part. D. Thomæ tomo 5. disput. 21. se. 1. si pro eodem delicto feratur excommunicatio in istiusmodi Bulla, pro quo in iure iam fuit lata; excommunicationem esse eamdem numero: quia cum pœna sit in mitiore sensu interpretanda, is qui excommunicationem fert in casu in quo iam lata à iure, censendus est (nisi aliud in sententia expresse declarat) non ferre nouam censuram, sed eam quæ in iure continetur, declarare & roborare.

229. Quarta obseruatio est: Casus additos de nouo in Bulla Cœna, non esse referendos ad præterita, sed tantum ad futura: adeo vt is, qui ante additionem etiam nullis commississet delictum illud propter quod nota excommunicatio per Bullam ipsam Cœna decernitur, minimè incurrit illius sententiam. Sin autem post additionem vel semel commississet, omnino incurrit. Nam Papæ mentem non ferre talem sententiam respectu præteritorum, sed futurorum delictorum satis significat in scripto quam ipsi Bullæ præfigit talis: Paulus Episcopus seruus seruorum Dei ad futuram rei memoriam. Hæc enim verba, sicut & illa, ad perpetuam rei memoriam quæ Summi Pontifices in suis literis vsurpant, cum faciunt statutum perpetuum, ostendunt ipsam sententiam ferre pro culpis futuris.

230. Quinta obseruatio est: excommunicationes Bullæ, de quibus institutus dicere, nec esse propriè ab homine, nec propriè à iure sed medijs cuiusdam generis. Nam non esse propriè excommunicationes ab homine, patet ex eo quod tales expirent cum homine à quo feruntur: & excommunicationes huius Bullæ ferantur duraturæ etiam post ferentis mortem, vt patet ex verbis eiusdem Bullæ quæ supra in 2. obseruatione retulimus; statuitur enim illas valituras vsq; ad promulgationem alterius Bullæ siue ab ipsemet ferente, siue à suo successore faciendam: ita vt edita Bulla à Summo Pontifice in Cœna Domini eo anno quò è vita excedit, vim & robur suam retineat, donec successor ipsius nouam in sequenti Cœna Domini promulget.

Neque item esse propriè à iure excommunicationes ipsas Bullæ Cœna; patet ex eo quod non sint stabiles ad modum iuris, cum non modo à diuersis sed etiam ab eodem Pontifice sæpe mutentur. Deinde, quod obligatio vnus Bullæ eas decernentis cesset per solam promulgationem alterius de nouo factæ, vt ante habitum est. Obligatio autem eorum, quæ vim iuris habent, non cesset quantumcumque

ius nouum condatur aut promulgetur: nisi ipsum illa reuocet.

Quare concludendum est, medijs cuiusdam generis potius, quam vel propriè ab homine, vel propriè à iure esse excommunicationes Bullæ Cœna. Quanquam tamen spectata natura illarum possunt absolute cenferi ab homine esse; quia illud quod dictum est, *ipsas ferri duraturas post mortem sui authoris*, non habent ex sua natura sed ex voluntate Pontificis ferentis, qui potest validare quamlibet sententiam hominis vsque ad tempus aliquod, siue determinatum siue indeterminatum.

Postrema obseruatio est: literas in quibus excommunicationes nobis ad explicandum proposito habentur, à S. D. N. Paulo 5. latæ, tribus partibus distingui: quarum prima proœmiũ constituit: secunda viginti clausulis excommunicationes fulminat: tertia quædam ad earumdem excommunicationum absolutionem, valorem, & auctoritatem pertinentia continet. Assignantur verò in proœmio, causæ ob quas, consuetudine maruo consilio introducta, plurimisque iam annis non interrupta, Summus pontifex (qui reip. Christianæ, cuius gubernacula tenes, pacem & tranquillitatem procurare debet) spiritali Ecclesiasticæ disciplinæ gladio contra quædam personarum genera vitur: ea præscindendo à corpore mystico Ecclesiæ militantis: sic tamen vt tanquam communis omnium pius pater, volentibus omnino incorporari, spem paratam relinquat.

231. Prima autem ea causa est, vt retineatur conserueturque vnitas & integritas fidei Catholicæ, sine qua nemo potest placere Deo ad Heb. 11. In quem finem quia eadem fides maximè labefactatur per hæresim, prior pars primæ clausulæ ex dictis viginti, decernit excommunicationem in hæreticos & alios qui aliquo modo ipsis in causa hæresis participant, sicut inferius suo loco videbitur. Secunda causa est, vt sancta fidelium societas sine offensione seruetur, nempe vt fideles inter se alter alteri offensionis causam minimè præbeant, sed vinculo charitatis coniuncti, sic vite presentis quiete gaudeant, vt futura quoque beatitudine perfruantur. Offendi verò potest sancta fidelium societas primo in ordine ad bona temporalia: tum aliis rationibus, tum maximè iis ob quas dicemus pœnam excommunicationis imponi in 3. 4. 5. & 7. clausula: deinde in ordine ad personas Ecclesiasticas, vt contingit præcipuè, cum committuntur ea pro quibus decernitur excommunicatio. In clausula 14. 15. 16. 17. 18. 19. Tertia causa, vt seruetur vnio fidelium cum Christo & ipse in terris Vicario, tanquam membrorum cum capite: cuius vnionis qui particeps non est, necesse potest illius spiritalis vitæ, quæ ad beatam ducit. Violatur verò talis vnio pluribus modis, & maximè iis quibus violatores excommunicationi subiacentur sub finem primæ clausulæ, & in 2. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 17. sequentibus.

CAPVT XIV.

De prima excommunicatione lata in hæreticos cuiuscumque sc̄ta: ac eorumdem credentes, receptatores, fautores, libros legentes, tenentes aut imprimentes atque schismaticos, his verbis.

232. **E**xcommunicamus & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, Patris & Filij & Spiritus sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra: quoscumque Hæreticos, Wicleffitas, Lutheranos, Zuingianos, Caluinistas, Vgonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes & singulos alios hæreticos, quoscumque nomine censentur, & cuiuscumque sectæ existant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè vel occultè, quouis ingenio vel colore: nec non schismaticos, & eos qui se à nostra & à Romani Pontificis pro tempore existentis, obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

S V M M A R I V M.

- 233 In quas personas feratur prima excommunicatio Bulla Cæna Domini.
- 234 Requisita ad eandem excommunicationem incurrandam ob hæresim.
- 235 Baptizatum esse, requiritur.
- 236 Item habere in mente errorem contra fidem.
- 237 Quod sufficiat talem habere propria existimatione, & quando sufficiat in fide dubitare.
- 238 Requiritur pertinaciam habere in voluntate.
- 239 Adhuc requiritur externum signum interioris hæresis: quod commune, aut etiam incompletum esse sufficere potest.
- 240 Aliqua etiam omisso potest sufficere: itemque dictum aut factum per iocum.
- 241 Conferri de mentali hæresi, aut super ea petere consilium, non est sufficiens signum ad incurrandam hanc excommunicationem.
- 242 Credentes hereticorum sunt in duplici genere, & qui in hanc excommunicationem incurrant.
- 243 De quibusdam eorum, quoad hanc excommunicationem, perinde iudicandum est, ac de hæreticis, de aliis vero nonnullis, sicut de fautoribus hereticorum.
- 244 Qui sint intelligendi per receptatores hereticorum, quibus propria excommunicatio imponitur.
- 245 Quando ab ea excusentur, qui recipiunt hereticum questum ad penam pro sua hæresi luendam.
- 246 Fautores hereticorum incurrentes in hanc excommunicationem: ac primo si qui omissione.
- 247 Deinde si qui commissione.
- 248 Qui defensores hereticorum in eandem excommunicationem incurrant.
- 249 In legentes libros hereticorum duplex lata est excommunicatio, & que ad quamque earum incurrandam requirantur.
- 250 Quædam edita ab hæreticis, legi permittuntur.
- 251 Quando audiendo legi librum hereticum, incurritur excommunicatio.
- 252 Quid sit sentiendum de recitantibus memoriter ea que retinentur exlectione librorum hereticorum.
- 253 Legentes in libris Catholicorum, eis inserta ex libris hereticorum, non incurrant in excommunicationem.
- 254 Excusant ab eadem in hac materia, ut in aliis, tum ignorantia, tum parvas rei.
- 255 Quis dare possit facultatem legendi libros prohibitos.
- 256 Retinentes libros hereticorum, quo modo incurrant in excommunicationem.
- 257 Quomodo siue imprimentes, siue defendentes eosdem libros, incurrant.
- 258 Quis proprie schismaticus esse censeatur.
- 259 Affectus & effectus ex quibus potest quis schismaticus proprie censeri.
- 260 Indebitus modus coniungendi se Romanae Ecclesie: ex quo potest quoque censeri quis schismaticus.
- 261 Tres modi quibus potest quis subtrahere se ab obedientia Papæ.

233.

Prima excommunicatio fertur in prima clausula, contra personas decem generum; ex quibus quinque constituntur in ordine ad hæresim: nempe omnes hæretici, quocumque nomine censeantur, & cuiuscumque sectæ existant: deinde eorumdem credentes: tertio receptatores: quarto fautores: quinto quilibet defensores illorum.

Quatuor vero in ordine ad libros hereticorum, nempe eos scienter legentes, deinde retinentes. Tertio imprimentes. Quarto quomolibet defendentes ex quavis causa: publice vel occulte, quovis ingenio vel colore. Vnum demum in ordine ad subtractionem ab obedientia Summi Pontificis; nempe schismatici: qui rebellant eidem Pontifici, nolentes admittere ipsum caput esse Ecclesie. De quibus sigillatim dicendum est, si prius obiter mouerimus, quod de hæreticis dictum est, quocumque nomine censeantur, non esse referendum ad propria nomina ipsorum; quasi quilibet hæreticus sit per hanc sententiam nominatim excommunicatus: non enim excommunicatur quis nominatim, nisi expresso proprio ipsius nomine; vel certe sic suis circumstantiis desertio, ut ipsius persona certo designetur, sicut iam alibi exposui-

mus; sed esse referendum ad sectarum nomina, quorum nonnulla exprimitur in eadem clausula, ut Lutherorum, Caluinitarum, &c. Id quod satis indicant verba que subiiciuntur, cuiuscumque sectæ existant: sicut & per eadem verba, non excludi ab hac censura illos hæreticos, qui nulli se esse adducunt, nulliusque nomen usurpant, indicatur illis aliis verbis præcedentibus, omnes & singulos hæreticos.

De hæreticis in quos primo hac excommunicatio fertur.

S E C T I O I.

Excommunicatio in hæreticos lata frequens est in iure Canonico: nempe in cap. Acacius, & in cap. Audiuimus 24. quæstio. 1. ac in cap. Sicut 1. & in cap. Ad abolendam & in cap. Excommunicamus 1. & 2. De hæreticis, & in cap. Non erit De sententia excommunicati. Quod autem hæc nobis explicandum occurrit, est, quidnam requiratur ut aliquis proprie censeri possit hæreticus qui excommunicatione ista irretiatur.

Requiritur ergo primo, ut sit Christianus: secundo, ut habeat in mente errorem: tertio, ut in voluntate pertinaciam, quæ in hæresi est ut formalis: sicut error est ut materialis: quarto, ut errorem illum pertinacem, externo signo prodiderit. Et ita, censuram hanc is non incurrit; qui vel hæresim animo conceptam, nullo externo signo prodidit: vel si externum hæresicos signum dedit: nullatenus in animo hæreticus fuit. Quæ doctrina est Sylvestri excommunicati 7. tit. 3. & Alfonso à Castro lib. 2. De iusta hereticorum punitione c. 7. & Nauri in Enchirid. c. 11. n. 25.

Primo autem requiritur ut sit Christianus, id est, homo qui baptismi susceptione fidem Christi professus sit, patet: quia hæresis includit negationem fidei, in eo qui illam professus est, unde dicitur dilectus a fide iuxta illud prioris ad Timotheum. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam a fide. Neque alius nisi is qui baptismum initiatus est excommunicari potest, ut in præced. c. 8. num. 135. ostensum est. Quare non modo catechumenus, de quo dictum est ibidem: sed neque is qui baptizatus est baptismum inualido, quantumcumque multos habeat errores contra fidem & eos pertinaciter teneat, incurrit in hanc excommunicationem: quia nunquam verè professus est fidem Christi susceptione baptismi: ut pote qui non est verè baptizatus.

Si quæras, An is qui baptizatus est in hæresi, in hanc excommunicationem incurrat? Respondetur distinctione: nam si bona fide imbibisset hæresim, putans esse veram doctrinam Ecclesie Christiane; ignorantia ipsum tamdiu excusabat excommunicationem: quamdiu illam non veram doctrinam esse propterea ignorat, quod nihil ea de re audierit, vel si audierit, non potuit habere a quo instrueretur: sic enim censetur ignorare inuincibiliter. Sin autem audito rumore de errore suo, noluit inquirere veritatem, vel certe in inquirendo sit notabiliter negligens, perseverando in eodem errore tanto temporis spatio, quanto consultis viris doctis & piis, de veritate instrui potuit: incurrit in hanc excommunicationem: quia cessat supradicta excusatio.

Secundo requiritur, ut habeat errorem in mente patet: quia hæresis est species infidelitatis: infidelitas verò error est in mente, ex eo sic dictus, quod in ipsa mente rectitudinem fidei non patitur secum: sed eam, si aduerit, tollat. Unde sequitur, eum qui non habet errorem in mente, cum non sit hæreticus, non incurrit in hanc excommunicationem. Licet igitur qui consentiat in externum opus infidelitatis: ut accidit ei qui exterius adorat deum nonem, genua flectendo, & adolendo ei thus, vel facit eum eo conuentiones & pacta: si fidem integram in mente retineat, nihil sentiendo de demone & ipsius dignitate vel potestate, quod Christianæ doctrinæ aduersetur; sicut non est hæreticus, ut ex professo docet D. Anton. 2. part. tit. 12. cap. 5. §. 1. ita nec incurrit in hanc excommunicationem. Idem esse indicandum vult Tabienus in verbo Apostasia num. 6. de iis qui interius sunt Christiani, id est, qui in mente fidem retinent integram: sed propter timorem, vel aliam causam faciunt exterius aliquid ad im infidelitatis: ut quod exemplum ille habet in verbo hæreticus, num. 3. qui osculantur sepulchrum Mahometis, vel aliquid aliud faciunt ad venerationem in ipsius, more infidelium; si non sentiunt interius, quod factum exterius significant. Quamuis enim mortua-

hæret.

licet peccent, non sunt tamen hæretici: nec ideo in hanc excommunicationem incurrun.

Cæterum is error de quo hic agitur, comprehendit non tantum eum, qui est contra illa quæ in sacris literis aut in Symbolo Apostolorum expressa habentur: sed eum etiam, qui est contra aliquid de his quæ à Summis Pontificibus & Conciliis generalibus de fide esse determinata sunt: aut per traditionem Apostolicam ad nos usque pervenerunt. Immo qui est contra illa, quæ istiusmodi esse putantur, etiam si non sunt. Ita ut error iste erroris genere, non modo ille qui sacre Scripturæ aut determinationi Ecclesiæ, sed etiam qui ei quod sacram scripturam, aut Ecclesiæ determinationem esse putat, delibere dissentit. Nam nec cum tali errore consistere potest fides, quæ creditur aliquid sub eadem ratione; quod ab Ecclesiâ proponatur reuelatum esse à Deo.

Quin etiam comprehendit dubitationem, in qua delibet: quis assensum cohibet à rebus fidei, quantumvis non dissentiat positivè, hoc est, illas minime negat, immo malit mori quam negare. Ratio est: quia talis dubitatio tollit quodque fidem, cum huius essentialis firmitas em nequeat secum pati: eoque efficitur infidelitas iuxta illud in cap. I. De hæreticis Dubius in fide infidelis est. Quæ infidelitas cum non sit pura, quæ est in eodem modo in eo qui nunquam fidem suscepit, nec item apostasia, quæ est in eo qui nihil retinet eorum quæ ad Christianam doctrinam pertinent: debet esse hæresis. Unde fit ut propter illam in excommunicationem incurratur: Quinimo si apostasia esse, incurreretur: quia cum apostata ab hæretico non differat, nisi secundum magis & minus, nempe quod ille sit perfectus & consummatus hæreticus: & hic imperfectus & inchoatus apostata: non est dubitandum, quin sub hac sententia comprehendere apostata, etiam si in sententia non exprimerentur speciatim; sicut exprimuntur maioris perpicuitatis gratia.

Dixi, delibere à cohibet, ad excludendum eum qui dubitet ex motu primo infidelitatis: ut vsu venire potest, cum quis disputans contra hæreticum, audit aliquam rationem contra fidem, quæ facit ipsum statim titubare; aut cum oppressus stimulis carnis, statim hæsitat, an verum sit simplicem fornicationem esse peccatum mortale: & sic de similibus. Item eum qui dubitat sine ulla advertentia, & statim ac perfectè delibere, redit ad se; veritati assentitur firmiter: sicut enim talis non est hæreticus, ita nec in hanc sententiam incurrit.

Tertio, requiritur ut pertinaciam habeat in voluntate, patet: quia si cur assensus fidei pender ex pia voluntatis affectione, sic dissentis hæreseos illi contrarius, pender ex prava voluntatis affectione; adeo ut dissentiens ab aliqua veritate fidei abique prava voluntatis affectione (ut vsu venit illi, qui bona fide putat tale quid credendo, se non errare, paratque corrigi, submittere in omnibus iudicium suum iudicio Ecclesiæ) non sit hæreticus, ille verò sit hæreticus, & per consequens excommunicationem in hanc incurrat, qui alicui propositioni etiam veræ, assentitur ex prava voluntatis affectione: nempe cum putet eam esse contra determinationem Ecclesiæ Romanæ, vult nihilominus illam tenere; aut certè sic ab illa dissentit; ut etiam si Ecclesiâ Romana contra sententiam statueret, vellent tamen adhuc illam tenere, nec est paratus se conformare eiusdem Romanæ Ecclesiæ definitioni. Huiusmodi autem pravam affectionem, hic vocamus pertinaciam requisitam, ut quis tanquam hæreticus in excommunicationem istam incurrat.

Postremo requiritur ut externo signo interiorem hæresim prodiderit, patet ex his quæ diximus in præcedenti cap. 9. quæ 2. quamvis necesse non sit tale signum manifestum esse, prout in sequen. quæ 3. ostendimus. Hinc autem inferitur, quod cum signorum externorum hæreseos possint duo genera distingui: vnum communium, id est, quæ alium quod, hæreseos assensum iudicare possunt: sicut sunt elatio manus, inclinatio capitis & similia: alterum propriorum, quæ seilicet per se indicant aliquam infidelitatem mentis, pravamque voluntatis affectionem erga id quod Ecclesiâ de fide tenendum proponit. Inferitur, inquam, quodcumque ex illis ab interiori hæresi procedens, satis esse ad incurrandam hanc excommunicationem. Etsi enim de signis communibus videri possit aliter sentiendum; non tamen ita est, quia

quod actus exterior ex hæresi procedens, sit communis (quod est posse ex alia interiori affectione perinde provenire, atque ex hæresi) impedire potest quidem quominus hæresis ipsa exterius cognoscatur ab aliis: non tamen impedit, quominus ea per accidens sit externum peccatum, pro quo ex communicatione fieri possit: sicut & quod profectio Religiosi ad aulam Principis, procedere possit ex alia intentione, quâ inferendi aliquid damnum suis Prælati; minime impedit quo minus Religiosus tali intentione adiens, excommunicetur per Clemen. primam §. Quia verò De statu Monachorum.

Inferitur secundo, quod cum actus exterior proveniens, seu imperatus ab hæresi, possit esse vel completus, id est, quo hæresis plenè determinatæ que significetur: ut cum quis hæresim quam animo conceptam habet, diversis verbis exprimit, aut etiam facti: ut si animo persuasum habens, nos non ter: et ad observationem præceptorum Ecclesiæ, comedat carnes in Quadragesima. Vel esse possit incompletus; quo scilicet incompletè & indeterminatè significetur hæresis: ut esse possunt hæc verba, *tra est*, & alia huiusmodi, quæ quis suam hæresim meditans, voce proferat, non facientia orationem perfectam. Itemque signa eis respondentia: ut capite annuere, aut abnuere, attollere manum aut aliud huiusmodi ab hæresi proveniens. Inferitur, inquam, non modo eum qui actu externo completo: sed etiam eum, qui incompletè hæresim suam expresserit, in hanc excommunicationem incurrare: quoniam hæresis mentalis expressa per talia verba, aut signa, causa est sufficiens excommunicationis: ut argumento est quod Ecclesiâ excommunicare possit omnes qui animo hæretico talia verba protulerint, signave ediderint; sicut & potest excommunicare quemcumque aliquid aliud exterius agentem ex aliqua prava animi affectione: prout satis constare potest ex memoratæ secundæ quæstionis explicatione.

Inferitur tertio, non modo hæreticum qui mente conceptam hæresim exprimit actu externo; sed etiam eum qui omissio actus externi, incurrit in hanc excommunicationem: præsertim quando ipsa omissio includit virtute actum externum: ut vsu venit cum quis de invocatione & cultu Sæctorum hæresim in mente habens: reverentiâ reliquit, aut imaginibus ipsorum, non exhibet cum debet: aut quando omissio reddit suspectum de hæresi: sicut nunquam interesse Missæ absque rationabili excusatione: aut non communicare in Paschate, reddit suspectum de hæresi contra præsentiam corporis Christi in Eucharistia. Certè ob malam affectionem ex qua provenit omissio actus exterioris, posse excommunicationem decerni: patet ex Clemen. Multorum De hæret. §. Verum: ubi excommunicatur Inquisitores fidei, qui odij gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu: contra iusticiam aut conscientiam suam, omiserint contra aliquem procedere, ubi fuerat procedendum.

Inferitur quarto, eum qui hæresim quam in mente habet, per iocum exterius exprimit (ut v. g. si credens Christum non esse in Eucharistia, dicat se nolle adorare Deum qui comedi potest à muribus) incurrit in hanc excommunicationem, quia verè prodidit hæresim actu externo procedente ab ea, & ex rei natura eam exterius declarante. Neque refert, quod per iocum exprimat: in te enim tam seria, quam est fides, iocus non excusat: cum non modo sit laudabilis, sed etiam execrabilis sit. Et quamvis dictum per iocum non fiat fidem apud eum qui audit; verè tamen potest exterius enunciare interiorem animi affectionem, iuxta illud, *Ridendo dicere verum quid verat?* atque adeo esse signum externum interioris hæreseos, sufficiens ad subiciendum hæreticum huic excommunicationi.

Porro qui sacramentaliter confitetur de hæresi, quam animo conceptam retinet; licet eam exterius verbo prodatur reuelatque; non ideo tamen censendus est incurrit in illam excommunicationem: quia talis reuelatio, cum sit omnino extra iudicium humanum, relinquit hæresim ipsam mentalem tam occultam, tamque liberam ab humano iudicio, & per consequens ab excommunicatione, quam prius. Adde quod allicui melior esset confitentis conditio; quandoquidem hic excommunicationem incurreret, à qua ille immunis maneret. Adde etiam quod nunquam à suo proprio Sacerdote

hæreticus purè mentalis possit absolui; si quidem per ipsam confessionem se proderet sufficienter ad incurtendam excommunicationem, quæ semper est Summo Pontifici reservata. Quinimo probabile admodum est, neque eum qui suam hæresim, ad habendum super ea consilium manifestat alteri, incurtere in hanc excommunicationem. Quia præsumendum non est Ecclesiam actum bonum, & animæ valde salutarem, qualis est petitio consilij ad emergendum ab hæresi, subicere tantæ pœnæ: præsertim cum eius generis petitio non sit de se signum hæreseos: hæc enim includit in sua ratione pertinaciam, & illa indicat animum non omnino pertinacem paratumque dirigi. Adde quod alloqui hæreticus mentalis terrore tantæ pœnæ à qua per neminem nisi per Summum Pontificem possit liberari, renocaretur à tali petitione consilij: quo tamen nullum est medium humanum accommodatius ad renocandum ipsum ab errore, sicque præsens excommunicationis ad hæreseos extirpationem instituta, aliquatenus eandem impediret.

De credentibus, receptoribus, fautoribus, & defensoribus hæreticorum, in quos hæc excommunicatio fertur.

SECTIO II.

Homnes excommunicati sunt quoque à iure: credentes quidem hæreticorum in cap. Excommunicamus 1. De hæreticis: fautores verò, tum ibidem, tum in cap. Nouerit De sententia excommunicationis: receptoris demum & defensores, tum in ipsidem locis, tum in cap. Sicur ait, De hæreticis

De credentibus hæreticorum.

Porro credentes hæreticorum (inquit Panorm. ad memoratum cap. Excommunicamus 1 & post eum Tabienfis in verbo Excommunicatio quinto: *ille nu. 12. & hic casu 4. §. 11.*) dupliciter dicuntur: vno modo illi, qui nullum quidem errorem habent explicitè; sed tamen implicitè assentiuntur pertinaciter erroribus aliquorum hæreticorum: siue vnus siue plures, credentes vera esse quæ ipsi docent: nempe (ex Sylu. in verbo Hæresis 1. num. 10.) ad eum modum, quo quidam rustici, nullum ex articulis fidei credentes explicitè, credunt implicitè quidquid Romana credit Ecclesia. Secundo modo illi, qui credunt hæreticos esse viros bonos, eisque fauent: & quamuis non credant erroribus ipsorum, exhibent tamen aliqua exteriora signa, propter quæ videantur credere eis, vt viuunt, ex Tabienfi, illis qui sæpe adeunt & visitant hæreticos, & conciones ipsorum nonnunquam audiunt, literas eorum hinc inde ferunt, ducunt eis in itinere præbent, aliaque similia faciunt scienter: ex quibus non conuincitur quidem aperte, quod credant ipsorum erroribus; suspicio tamen non leuis generatur.

Prioris autem generis credentes hæreticorum ponuntur & ipsi in numero hæreticorum; iuxta cap. Excommunicamus 2. De hæreticis: cuius verba sub finem sunt hæc: Credentes autem eorum (intellige hæreticorum) erroribus, hæreticos similiter iudicamus. Quod etiam ratio ostendit: quia sicut is qui suscepto baptismo implicitè credit omnibus quæ tanquam de fide tenet Romana Ecclesia, est verè Catholicus quia elicit actum positum credendi in confuso omnibus articulis fidei, sique aliquis eorum in particulari proponeret illi, tanquam aliquid quod Romana Ecclesia tenet esse de fide, statim assentiretur: ita etiam ille qui implicitè credit ijs omnibus, quæ tenet aliquis hæreticus, ipse quoque pari ratione est hæreticus. Vnde Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 56. ait tales in hoc canone contineri sub nomine hæreticorum, tantumque in eodem illos exprimi ad declarationem: adeoque si ommitterentur, sicut omittentur in Bulla Pij V. dicendi nihilominus essent in hac excommunicationem incurtere. Credentes verò posterioris generis, non sunt hæretici; quia non intendunt approbare hæreticorum doctrinam; immo putant illam esse falsam: quoties illis in particulari aliquis articulus ex hæreticorum doctrina proponeretur, dissentirent aperte: alioquin enim iam non essent credentes huius, sed prioris generis.

Cæterum sicut hæresis purè mentalis, qua quis explicitè assentitur alicui errori: ita & illa, quæ quis implicitè assentitur omnibus erroribus alicuius sectæ, non est sufficiens ad incurtendam hanc excommunicationem; nisi aliquo signo,

id est, verbo, gestu, vel opere externo ea exprimat. De quo signo quale debeat esse ex præced. sect. intelligitur. Deinde quamuis legum pœnæ non sint interpretatione dilatandæ, sed potius restringendæ iuxta regulam 49. iuris in sexto; ideoque videtur non extendendam hanc excommunicationem ad credentes secundi generis: sed de solis primi generis intelligendam esse sicut loco cit. intellexit Nauar. Attamen neque hi sunt ab ea immunes omnino, cum plerumque accipiant conditionem, induantque rationem fautorum hæreticorum; inter quos iuxta Nauar. ibidem, ponendi sunt illi qui scientes aliquem esse hæreticum, fauorem ei exhibent: puta mittendo munera, associando, &c. absque aliqua circumstantia; quæ possit illos excusare in foro exteriori, ne præsumantur hæresi fauere: cuiusmodi circumstantiæ possunt esse timoris, cogitationis, necessitatis, vel vilitatis in pace aut in bello. Cum igitur secundi generis credentes hæreticorum, nonnunquam taliter hæreticis ipsis fauere contingat, in hanc excommunicationem quoque incurtere continget.

De receptoribus hæreticorum.

Receptoris hæreticorum (vt iuxta Archid. ad ea. Qui cumque De hæret. in sexto habet Sylu. in verbo Hæresis primo num. 10. versu Receptor) dicitur illi qui hæreticum scienter recipiunt in terris vel domibus suis: siue pluries, siue semel siue: siue occulte, siue publice. Nam vt idem, post Angelum in eod. verb. nu. 23. argumentatur: etiam si receptandi verbum Grammaticis sit frequentatiuum, tamen in iure vsus obtinuit, vt in significatione sui primitiuo, hoc est, verbi recipiendi vsurpetur: quod illi probant ex lege vlt. ff. De receptoribus. Licet itè secundum ius civile receptor sit, qui latenter aliquid recipit & celat, vt conseruatus euadat mansus Iudicis, ff. De receptoribus. leg. 1. & ff. De officio præfidis, lege Congruit & Cod. De his qui latrones occultarunt lege vlt. Attamen in casu hæreticorum, inquit Angelus, omnis receptio prohibetur, vt deducitur ex cap. Sicut ait, De hæreticis: cum dicitur. Sub anathemate prohibemus ne quis eos in domo, vel in terra sua teneat, vel fouere aut negotiationem cum eis exercere præsumat. His enim verbis indicatur, qui debeant intelligi per hæreticorum receptores, in quos ibidem excommunicatio decernitur: nempe illi absolute qui vel in domo vel in terra sua hæreticos ipsos tenent, quantumuis non faciant eo fine, vt manum Iudicis euadant.

Aduerte autem esse intelligenda de ijs qui hæreticos scienter recipiunt: quia illi quid ignoranter faciunt, excusantur, vt à peccato, sic ab hac censura: nempe quia nesciunt errores ipsorum nec vnq̄ aliquid sinistra de eis audierunt nec suspicati sunt; sique ipsos scienter tales esse, parati essent eos prodere si quaerentur à ministris iustitiæ. Sed aduertè etiam, quod ex Caietano adhuc habet Nauar. in eod. num. 56. iam dicta intelligi debere de ijs, qui hæreticos recipiunt eo respectu, quo sunt hæretici. Nam recipere eo respectu, quo sunt homines, inquit Nauar. nullo canone prohibitum est. Immo eis quatenus tales sunt extremè indigentibus subuenire tenemur ex cap. Pasce, dist. 86. Adeoque potest quis ijsdem non extremè indigentibus subuenire humanitatis respectu, iuxta illud D. Augustini relatum 23. quæst. 4. cap. Duo sunt ista nomina. Quia peccator est, cotripere: quia homo, miserere. Et infra: Ita nulli homini claudenda est misericordia, sicut nulli peccatori impunitas est relaxanda.

Cæterum quoad eos qui recipiunt hæreticos dum quaeruntur vt ob hæresim puniantur, distinctione in hac re vtendum est. Si enim tantum recipiant eos vt hospites, ignorando quod petant hospitio excipi ad occultandum se, ne in manus Iudicis veniant puniendi ob hæresim, paratque essent ipsos prodere si id scirent: non incurtunt in hanc excommunicationem, nisi recipiant eo respectu quo sunt hæretici. Sin autem vt eos conseruent ne capiantur & puniantur ob hæresim, existimandum est incurtere iuxta paulo antedicta.

Adde, esse quoque probabile, quod incurtunt quamuis non recipiant quidem animo illos conseruandi, sed aliqua alia de causa sciunt tamen eos quaerere & accipere hospitium ipsius, vt in eo recepti euadere possint pœnam quæ ob hæresim illis paratur. Ratio est, quia conditio receptoris

ris hæreticorum in ipsis locum habet, sicut & in illis, qui existentes in domo in qua latet hæreticus, à ministris iustitiæ questus ad pœnam inferendam el ob hæresim; cooperantur ipsius occultationi: ducendo eum in locum secretiorem, includendo in arca, operiendo illum vestibus, vel alius supelletilibus, ne possit inueniri, & conseruatus euadat.

De fautoribus hæreticorum.

246. **F**autores hæreticorum dicuntur, qui fauore & gratia hæreticos defendunt. Quod fieri potest duobus modis vt ex Archid. tradunt locis cit. Sylu. & Angelus: ille versus fautores, & hic num. 24. nempe omissione & commissione. Nam, in quibus illi, persona quæ publica auctoritate funguntur, ex sola omissione dicuntur hæreticorum fautores: omnium si ab Ecclesia de hæresi damnatos non fugant, vel non puniant: prout tenentur ex præcepto expresso capitulo Ad abolendam §. Statuimus: & cap. Excommunicamus 1. §. Moneantur De hæreticis: Et ratio est: quia qui potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit: nihil est aliud quam fauere impietati eorum vt habetur 23. quest. 3. cap. Qui potest.

Pariter ratione Prælati Ecclesiæ quoniam faciunt carceres ad certam custodiam hæreticorum, vel alia similia ad officium ipsorum spectantia, propterea quod volunt eis indulgere, censentur fautores hæreticorum. Neque possunt paternæ misericordie prætextu excusari, quia vt habetur in cap. Qui vitis 23. quest. 3. Qui vitis nutriendis parit, & fauet ne contristet peccantium voluntatem; tam non est misericors, quæ qui non vult cultum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet ne vulneratum doceat vel extinctum. Quod si iudex Prælati sumptibus parcentes ex paupertate, vel ex aliquo alio impedimento legitimo, talia non faciant, non sunt censendi fautores hæreticorum: quia non ideo omittunt facere, quod velint hæreticis fauere.

Denique omissione eorum quæ quis potest & tenetur præstare ad punitionem hæretici, ipse constituitur hæreticorum fautor: non item omissione eorum quæ non potest aut non tenetur. Itaque ij qui ex officio, vel iuramento possunt & tenentur hæreticos denunciare, vel accusare, habentur fautores hæreticorum non denunciando nec accusando, sed celando, et si sint personæ priuatae. Similiter quicumque legitime examinantur à Iudice, super aliorum hæresim, si eo modo sciunt quo testari & denunciare teneantur (de quo modo Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 40.) tacendo vel negando ea quæ dicere tenentur, sunt fautores hæreticorum. Sunt etiam Aduocati qui suscepta prouincia dicendi contra hæreticos, negligenter eam sustinent illorum gratia. Sunt item Notarii, qui aliquid minus quam debent in processu scribunt, vt alleuiet crimen. Sunt denique illi qui ratione officij tenentur hæreticos capere, incarcerare, testes examinare, &c. omittentes talia facere, maxime cum in mandatis habent vt faciant. In his enim omnibus cernitur ante memorata ratio fautoris hæreticorum.

247. Commissione autem fautores hæreticorum sunt, vt iudex auctores tradunt, qui fauent ipsis, aut verbis aut factis. Verbis autem fauent qui causam ipsorum excusant, vel mendaciis colorant, vel pollicitationibus, aut alia ratione suadet Iudici, alius iustitiæ ministris, vt acta contra illos dissimulent, aut falsificent. Item qui falsum testimonium pro eis ferunt, vel retelant illis accusatores seu denuntiatores accersentes, vt deponant se habere illos suspectos, aut dant illis consilium ad euadendum; aut queruntur ipsos iniuste damnatos; quos tamen constat de suo crimine esse conuictos: aut quid aliud simile de industria (alia ratio est, vt mouent Angelus & Sylu. si per lubricum linguæ) dixerint quo simplices ad ipsorum hæreticorum amorem prouocent, & deuotionem quam erga Ecclesiam Catholicam habent diminuant.

Factis autem fauent, qui eos liberant, vel certe ea per quæ liberari possunt suppeditant, vt arma, funes, instrumenta, quibus effringant carceres, vel se per fenestras demittant vel occidant custodes. Immo vt Nauar. addit in citato num. 56. qui scientes ipsos esse hæreticos, quoduis genus fauoris illis exhibent, absque aliqua circumstantia exteriori timoris aut cogitationis, aut alterius necessitatis quæ ipsos excusare possit, ne fautores hæreticorum esse conuincantur.

Valerij tom. I. Pars II.

De defensoribus hæreticorum.

248. **D**efensores hæreticorum, vt consequenter in locis citatis post Archid. notam Syluest. & Angelus sunt in duplici differentia. Quidam enim sunt qui defendunt hæreticorum errores: qui quoniam magistri sunt erroris, non modo hæretici, sed etiam hæresiarchæ habendi sunt, iuxta cap. Qui aliorum 34. quest. 3. Quidam vero sunt, qui non defendunt errores, sed personas hæreticorum. Et generaliter quidem tales dicuntur, quotquot quocumque modo defendunt eiusmodi personas: vt eo nomine comprehendantur quoque receptatores & fautores, de quibus iam dictum est. Specialiter verò dicuntur qui personas hæreticorum defendunt resistendo vitibus, vel potentia, ne ad manus Iudicis veniant puniendi vel examinandi. Atque sumi generaliter in hac Bulla Cœna Domini hæreticorum defensores, etiam si in ea sit expressa mentio receptatorum & fautorum, patet ex his illius verbis: Receptatores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defensores.

Porro ista, sicut & illa quæ ante dicta sunt de hæreticorum receptatoribus & fautoribus specialiter, debent intelligi, vt post Caiet. notat Nauar. in Ench. cap. 27. num. 56. de iis qui hæreticos defendunt quatenus hæreticos. Si queras, an omnis qui sic defendit hæreticos incurrat in hanc excommunicationem. Respondetur, quamuis post Cardinalem ad Clemen. 1. De pœnis, Angelus & Sylu. locis citatis, verè dicant, si quis defendat hæreticum ne laedatur ab homine priuato, non incurrit; nec item si in iudicio patrocinetur ei nondum conuicto de hæresi, credendo bona fide ipsum iustam habere causam (secus esset si contra conscientiam patrocinaretur, vt iudex auctores mouent) etiam si appareat postea, quod causa non sit iusta, nec denique si illi extremè indigenti ministret ad victum & sustentationem necessaria, ne ipse ex egestate moriatur: nihilominus tamen, si talia præstentur hæretico quia hæreticus est, videri incurrit: quia talis defensio ex intentione qua fit, & qua mala est, verè defensio est hæretici, vt hæreticus est.

De legendis libris hæreticorum.

SECTIO III.

249. **D**vplex habetur excommunicatio lata in legentes huiusmodi libros; altera in Indice librorum prohibitorum à Pio 4. lata his verbis: Iis quidem qui hæreticorum libros, vel cuiusvis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita, legerit, habuerit: ipso iure in excommunicationis pœnam incidat. Altera in hoc primo canone Bullæ Cœna Domini his verbis: Accorudem, hæreticorum intellige, libros hæresim continentes, vel de religione tractantes: sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes. Quibus indicantur tres condiciones requisitæ ad incurrendam hanc Bullæ excommunicationem. Prima ex parte legentis, vt scienter legat. Secunda ex parte auctoris libri, vt sit hæreticus: Tertia ex parte ipsius libri, vt vel contineat hæresim vel tractet de religione. Intellige autem de continente hæresim; tractando eam ex professo: vt excludantur ij libri quorum argumentum est indifferens quidem, sed obiter in eis pauca quedam hæreses ponuntur: quandoquidem ex secunda memorati Indicis regula examinationem horum, & per consequens lectionem, Episcopi & Inquisitores fidei committere possunt Theologis. Liber vero continens hæresim, de quo Bulla hæc loquitur, non nisi auctoritate Papæ potest scienter legi, vt patet ex verbis ante propositis.

Iam vna ex illis conditionibus deficiente, non incurritur istiusmodi excommunicatio; vt v. g. si liber hæresim quidem contineat, & scienter legatur, sed auctor non sit hæreticus, & ita de cæteris. Vnde multo facilius, quam ista (sicut & facilius tollitur, cum non sit reueruata) incurritur excommunicatio Indicis librorum prohibitorum: siquid ad eam incurritur, vt patet ex ante propositis verbis, satis est vt liber qui legitur sit damnatus, & prohibitus propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, etiam si auctor non sit hæreticus: aut certe, vt auctor hæreticus sit, etiam si liber hæresim, falsumque dogma minime contineat, atque de rebus tantum in differentibus tractet.

Gg 2

Quod

Quod aduerte intelligendum esse, iuxta secundam regulam prædicti Indici, de hæretico hæresiarcha, qui post annum Domini 1515, hæresim inuenit aut suscitauit, aut hæreticorum caput ac dux est, vel fuit: talium enim hæreticorum libri cuiuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, prohibentur omnino in eadem regula. Non est verò intelligendum de aliis hæreticis: quia ipsorum libri quidem, qui de religione ex professo tractant, damnantur omnino: sed qui de religione non tractant, à Theologis Catholicis iussu Episcoporum aut Inquisitorum examinati probatique, permittuntur; vt & ex sequenti regula tertia, versiones scriptorum Ecclesiasticorum, editi à damnatis authoribus: dummodo nihil contra sanam doctrinam contineant; itemque ex regula 8. libri quorum principale argumentum bonum est: sed in iis obiter aliqua inserta sunt, quæ à hæresim, seu impietatem; diuinationem seu superstitionem spectant: cū à Catholicis Theologis fuerint purgati Inquisitoris generalis auctoritate.

250. Aduerte autem in talium librorum prohibitorum numero, non videri ponendos illos, qui, vt habet regula 5. eiusdem Indici, hæreticorum aut horum operã interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt: sed aliorum dicta colligunt: cuiusmodi sunt lexica, concordantie, apophthegmata, similitudines, indices, & eiusmodi: quia hæretici ipsi non sunt propriè talium auctores, sed solum compilatores: quandoquidem doctrina contenta in illis, est ex hypothesis, hominum non hæreticorum. Et quamuis hæretici possint in ea recitari auctores operis & locis; non tamen doctrinæ, & librorum. Quæ causa esse potest cur non dicantur libri hæreticorum (sicut illi de quibus in 2. reg. eiusdem Indici) sed libri qui hæreticorum auctorum operã interdum prodeant. Hos igitur legendo non incurritur excommunicatio. Nec est quod quis dicat incurri alio nomine: nempe quod sint libri damnati & prohibiti propter hæresim aut falsi dogmatis suspicionem: quæ altera causa est incurrendæ excommunicationis lætæ à Pio 4. Nam id quod in eadem regula 5. dicitur, *Si quæ habeant admixta quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi & Inquisitori, vnâ cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permitti.* Id inquam non habet formam damnationis, sed potius approbationis eorum, quæ in illis expurgatione non indigent. Quod tamen caue sic accipere, vt putes ante expurgationem licitam esse eorum lectionem. Nam antedicta regula non permittit illam, nisi sublatis & emendatis iis, quæ expurgatione indigent: ne que vlla scripta cuiuscumque generis sint, quæ iuxta regulas dicti Indici improbantur: (sive vt hæretica, sive vt de hæretica prauitate suspecta, sive vt pletati, & morum honestati inutilia, aut aliqua saltem correctione indigentia) licitum esse legere: patet ex Bulla ipsius Pij Quarti eidem Indici præfixa, quæ talem lectionem discretis verbis prohibet.

Solutio aliquot dubiorum.

251. **H**ic occurrunt aliquot dubia. Primum est, an audiendo legi libros hæreticorum, perinde ac legendo, incurratur dictæ excommunicationes Bullæ Cœnæ Domini, & Indici librorum prohibitorum. Cui occurritur distinctione. Si enim quis ita audiat vt nullo modo dici possit lege, e. pro ut accidit cum ad legendum non inducitur consilio, pretio, præcepto, aut alia aliqua huiusmodi ratione, nec ille alius auctoritate intuitu quæ ipse legit: ita vt solum præter simpliciter attentionem alio legente; licet ad eum peccet plerumque mortaliter, dum exponit periculo fidem suam, & quodammodo consentit legenti: non incurrit tamen in memoratas excommunicationes: quia feruntur tantum contra legentes nulla penitus facta mentione eorum qui audiunt: vnde non sunt ad hos extendendæ, cum audire & legere sint actiones valde diuersæ: nec extendenda sit excommunicatio ad aliam actionem quam ad eam propter quam decernitur: vt habitum est in præcedenti cap. 12. sub initium. Si verò quis audiat alium, quem ad legendum inducit suis precibus, aut consilio, aut pretio & sollicitationibus, aut mandato, & auctoritate sua: non modo peccat audiendo, sed etiam in excommunicationem incurrit. Nam ea ratione dici potest legere, quia concurre principaliter ad lectionem; in ea exercenda vtens alio, tanquam instrumento. Et certè si non in-

curreret, facilè talis censura fieret inanis, quia pauci admodum sunt qui non possunt habere aliquem seu famulum, seu filium, seu nepotem, seu amicum per quem ei legantur tales libri; vnde tam facilè inducitur in opinionem alienam à fide Catholica, quam si per se legeret; sicque memorata censura frustraretur suo fine: qui est amoliri à Catholicis periculum aberrandi à veritate fidei. Cui igitur certum sit mentem Summi Pontificis esse, vt talis censura non sit frustra; probabilius sane præsumitur de mente ipsius esse, vt ea comprehendat quoque facta, quibus exclusis, vel omnino vel plurimum frustra esset.

Secundum dubium est; an qui aliquid memoriâ retinet de libris hæreticorum: vt v. g. qui sciunt Catechismum Caluini, aut Psalmos Maroti vel Bezae memoriâ illud recitando, aut cantillando, incurrant in has excommunicationes. Ad quod respondendum est non videri incurritur: quia non legunt librum hæreticum. Neque refert, id quod recitant haberi in libro hæretico; quia legere in libris Catholicorum ea quæ ex libris hæreticorum ad verbum referuntur, vt commodius falsitas ipsorum ostendatur, est legere quæ habentur in libris hæreticorum, nec tamen excommunicatio inde incurritur, vt paulò post ostendetur. Oppones, si id ipsum quod quis memoriâ recitat, legeret in libro hæretico, vnde sumptum est, in excommunicationem incurreret. At legendo in libro nihil amplius facere videtur, quam id ipsum quod facit memoriâ recitando. Respondetur censeri plus facere hoc nomine, quod lectio sit magis libera quam recitatio, quæ sit memoriâ: quandoquidem homo communiter solet esse maxime proclius ad recitandum illud quod memoriâ retinet. Deinde legendo, memoria integra semper renouatur: non item memoriâ tantum recitando, vnde experimur, eorum quæ tantum memoriâ recitamus, nos paulatim obliuisci.

Cæterum tales non sunt immunes à peccato, sicut sunt ab excommunicatione: peccant enim grauius, quia talia dicta ipsorum, communiter sunt blasphemia contra Deum, & diuina: ipsi quæ exponunt se graui periculo errandi in fide, cum occupant se in ijs, quæ illis sinceritati aduersantur. Peccant, inquam, grauius exceptis certis casibus, in quibus est locus excusationis; vt cum talis recitatio sit ex aliqua indeliberatione. Sæpe enim contingit, vt absque vlla, aut saltem absque completa cogitatione & aduertentia, recitemus non pauca eorum quæ memoria tenemus, vt integram orationem Dominicam. Item cum quis in bonum finem recitat, vt cupiens seruare memoriam eorumdem verborum, quibus hæreni vtuntur ad confundendos ipsos; & ad veritatem fidei contra ipsorum blasphemias propugnandum, vbi se occasio obtulerit: & si quid est aliud huiusmodi.

Tertium dubium est: num ille incurrat in hanc Bullæ excommunicationem, qui dicta hæreticorum etiam continentia expressas hæreses legit in libris Catholicorum, in quibus ad verbum & ad longam referuntur, vt sit non modo in ijs, qui contra recentiores hæreticos, sed etiam in ijs qui à patribus contra antiquiores conscribuntur; & in conciliis antiquis quæ de verbo ad verbum referre solent articulos hæreticorum, quos damnant. Cui dubio respondet Nauarrus in Ench. cap. 27. num. 56. sub finem: non incurritur, etiam si legeret tantum ad sciendum dicta & rationes hæreticorum. Ratio est, quia non legit vere libros hæreticorum, sed tantum libros referentes scripto, dicta & rationes hæreticorum: sicut concionator illa refert verbo: vt tam videatur alienum, quod excommunicatio incurritur propter illam lectionem, quam propter hanc auditionem.

Opponeri aliquis ad incurrendam excommunicationem Indici, non requiritur vt author libri in quo hæreses aut falsa dogmata continentur, sit hæreticus. Respondeo id quidem verum esse, sed cum author non est hæreticus, requiritur vt liber sit datus propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem: quod nõ vsuuenit ijs de quibus agimus; sicut nec antiquis Conciliis in quibus articuli hæreticorum proponuntur. Illos enim Ecclesia non modo non damnat, sed & approbat eorum vsum: quia proponunt hæreses non quidè afferendo, sed referendo & refellendo. Quæ relatio vtilissima est, ut toti Ecclesie, vt calumnias hæreticorum, quibus eam onerant, innotescant, cõserueturque in illa hæresim memoria, vt si in futurum re-

nouentur, constet iam ante fuisse damnatas, & à Catholicis doctoribus confutatas: tum etiam personis priuatis, maxime illis, quæ inter hæreticos morantur, ut eorumdem hæreticorum mendacia, calumnias, & blasphemias plenius intelligant; & simul quid singulis respondere debeant in promptu habeant, & aduersus tales fallacias muniti, in fide firmi maneant.

Cum igitur hæc ita sint, si totus liber hæreticus ad verbum inferretur libro Catholico per quem refutatur (quod fieri debet concisum, hoc est, sic ut statim atque propofita est vna ratio, ea refutetur, ne plurium talium lectione, rudiorum animi imbuantur praua aliqua persuasione) is qui illum etiam totum in hoc legeret, non incurreret in excommunicationem, quantumuis incurreret legens eumdem per se, aut partem ipsius sufficientem ad constituendum peccatum mortale: etiam si id faceret ad videndum an omnia illius, in ipso libro catholico essent fideliter relata. Aduerte tamen eam lectionem quam dicimus non inducere excommunicationem, peccatum esse mortale, si fiat animo imbibendi hæresim, aut aliter cum probabili periculo in legente, faciendi iacturam aliquam fidei.

Quartum dubium est: An ex quavis lectione librorum hæreticorum incurrat excommunicatio. Ad quod respondendum est: cum excommunicatio non incurritur nisi ob peccatum mortale, ut ostensum est in præcedentibus, cap. 9. quæst. 4. quando legendum non peccat mortaliter, nec incurrit excommunicationem. A peccato vero mortali legentis excusat, tum ignorantia, tum paruitas materiæ: ignorantia quidem, si probabiliter ignoret, siue librum esse damnatum & prohibitum propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, siue auctorem illius esse hæreticum, siue in eo hæreses contineri. Dixi probabiliter: quia illum non excusat ignorantia crassa aut affectata, qualis est in eo qui ingressus museum ministri Calviniani absque circumspicione & delectu, legit in ipsius libris. Paruitas vero materiæ, ut si ex curiositate pauculas lineas eiusmodi librorum, scienter etiam, legeret. De qua paruitate non potest tradi certa regula, ut nec de paruitate materiæ facti, ex qua ipsum est solummodo peccatum veniale. Quod autem aliqui definiunt in hoc negotio, tunc posse censeri paucas lineas, cum plures non sunt quam decem aut duodecim: ita temperandum est, ut sicut in furto paruitas materiæ non excusat à mortali, quando fuerit cum graui damno proximi: sic neque in hære excuset, si habeat adiunctum notabile periculum perdendæ fidei: ad quod declinandum facta est talis lectionis prohibitio. Nam si quis legat sex lineas, in quibus contineri putat summam & fundamentum doctrinæ hæreticæ, quæ toto libro tractatur, non video cur non tam contraueniat intentioni prohibentis, quam legendum integrum folium, in cuius lectione non est tantum periculi.

Quintum dubium est: Quis dare possit facultatem legendi libros prohibitos? Respondendum est, facultatem legendi libros qui per Bullam Cœna Domini legi prohibentur, posse à Summo tantum Pontifice dari, ut constat ex illis verbis eiusdem Bullæ, *Sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes.* Legendi vero libros qui prohibentur tantum per Indicem Concilij Tridenti, facultatem concedi posse ab Episcopo & generali Inquisitore; quia Summus Pontifex illam sibi non reseruat, & per eiusdem Indicis regulas, illi possunt vitis doctis tales libros dare examinandos & purgandos, & per consequens legendos. Vbi aduerte quod si eam darent vitis indoctis, peccarent: nisi forte traderent eis exemplar correctam, iuxta quod corrigent aliud suum. Immo si quis haberet exemplar, de quo ei constaret esse bene & diligenter correctum: ut si esset ei subscriptum ab Inquisitore, posset autoritate propria secundum illud, corrigere aliud. In qua tamen correctione faciendâ, cauere debet à lectione eorum, quæ delere debet, si enim legat in quantitate quæ peccatum mortale constituere possit, in excommunicationem incurret.

Aduerte etiam ex Nauarr. in lib. 5. Consiliorum tit. 24. consil. 1. eum qui licentiam habet ab Episcopo legendi aliquem librum prohibitum, posse eadem licentiâ vi extra territorium concedentis, sicut is qui à Parochollicentiam habet confitendi alteri, potest confiteri tam extra, quam in-

tra, parochiam. Aduerte postremò, non videri quidem huius Canonis excommunicationem incurtere eum qui legerit Bibliorum versionem factam ab hæretico: cum non nisi extensione sit liber hæretici, hæresim continens, vel de religione tractans (si quidem sententiam solummodo exprimit alio idiomate, etsi nonnunquam peruersè) atque pœnæ non sunt interpretatione extendendæ ex cap. Pœnæ De poenitent. distinct. 1. Excipe, nisi casus contingeret in quo per omnia esset eadem ratio illius versionis; & librorum hæreticorum: quia tunc idem quoque ius esset, iuxta glossam ad cap. 1. de temporibus ordinationum in sexto, ad verbum *Italiæ*. Is autem qui talem versionem legerit, incurret in excommunicationem Iudicis. Etenim cum in huius regula tertia, talis lectio seuere prohibeatur, censenda est damnari ut suspecta de hæresi, aut falso dogmate.

Dereinentibus, imprimentibus & defendentibus libros hæreticorum

S E C T I O IV.

DE illis qui libros hæreticorum retinent, id est, qui siue apud se, in propriaque domo vel in arca illos habeant, siue apud alterum cui illos dederint suo nomine conferuandos, eadem annotanda sunt; distinguenda, ac statuenda quæ de legentibus ante annotata, distincta, statutaque sunt; nempe ad incurrendam excommunicationem Bullæ Cœna Domini requiritur, tum vt scienter retineant, tum vt libri quos retinent hæresim contineant, vel de religione tractent; tum demum vt author illos am sit hæreticus. Ad incurrendam vero excommunicationem Iudicis (quæ in legentes pariter & in seruantes statuitur tum in Bulla Pij 4. tum sub finem regulæ decimæ eiusdem Iudicis) requiritur vel vt auctores librorum sint hæretici, vel vt libri sint propter hæresim aut falsi dogmatis suspicionem damnati.

Aduerte tamen quod cum paruitas materiæ, quæ in lectione excusat à peccato mortali, consistat in paucitate linearum: in ea de qua agimus retentione, illam spectari ex paucitate temporis: vt qui modico tempore retinuerit, nimirum per aliquot horas, aut paucos admodum dies: sicut non peccat mortaliter, ita nec incurrit in excommunicationem. Aduerte quoque in Concil. Trident. sess. 4. in decreto de editione & vsu sacrorum librorum, statui vt sub pœna anathematis & pecuniæ, appositâ in Concil. Later. sub Leone X. sess. 10. nulli liceat quosuis libros de rebus sacris, sine nomine auctoris, vendere aut apud se retinere; nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario. Quod intellige congruenter ei, quod in præfatione Indicis librorum prohibitorum sub finem habetur, non damnari omnes libros qui nomen auctoris non præferunt: (quando quidem constat saepe viros doctos: vt Christiana quidem respub. ex ipsorum vigilis fructum caperet, ipsi vero inanem gloriam euitarent, libros optimos sine nomine edidisse) sed eos qui liquidò prauam aut dubiam fidei doctrinam, aut moribus perniciosam continerent. Qui autem tales censeri debeant, Episcoporum est & Inquisitorum, adhibito Theologorum consilio, iudicare.

De imprimentibus, vt ante de retinentibus & de legentibus, monendum est; non quosuis in hoc canone excommunicari; sed tantum illos qui scienter imprimunt libros hæreticorum, hæresim continentes vel de religione tractantes. Aduerte aut quod cum ad impressionem necessaria sit multorum cooperatio; hic imprimentium nomine non comprehendunt illos qui remotè cooperantur impressioni: vt qui faciunt typos, vel torcularia, vel alia instrumenta: nam quâuis mortaliter peccent vendendo hæc iis quos sciunt male vfuros: vt impressoribus hæreticis, qui communitè imprimunt libros hæreticos: tamè non incurunt in hæc excommunicationem: quia neque ut inde vocari impressores. Igitur imprimentium nomine hic intelligendi sunt illi qui impressioni propinquè cooperantur; vt primò quidem Dominus typographus. Secundo vero illi qui typos simul componunt. Tertio qui eosdem tingunt atramento. Quarto, qui madefaciunt papyrum ad impressionem. Quinto, qui papyrum ipsam supponunt torculari, vel eam inde subtrahunt. Sexto qui premunt torcular. Septimò, qui corrigunt impressionem, & alij si qui sint eiusdem generis. Nam isti omnes simul imprimunt, perficientes totâ impressione cooperando ei propinquè. Cui aut excommuni-

catione lata à Pio IV. non sit expressa mentio imprimentii, ea non est ad illos extendenda: nisi cooperatione sua induat rationem legendum, *vt illi qui corrigunt: vel rationem tales libros tenentium, vt Domini typographia, in quos eadem excommunicatio decernitur.*

Vt autem ex citata sess. 4. Concil. Trid. sub pena excommunicationis & pecuniæ, nulli licet retinere aut vendere libros editos de rebus factis sine nomine authoris: ita nec licet imprimere. Vbi etiã additur, eos qui tales libros scripto communicant vel euulgant, nisi antea examinati, probati que fuerint, eisdem penis subiacerent quibus impressores. Quod aduerte non esse extendendum ad eos qui communicant aliis aliquot conciones, vel lectiones in Ecclesia vel schola exceptas, quæ non sunt adhuc in modum libri digestæ: quia id communiter fit, nec quisquam est qui de ea re faciat, aut iniciat sermulum: nec à Prælati tanquam illicitum vnquam reprehenditur. Nec item extendendum esse ad eos qui manu scriptos libros, etiam digestos in ordinem & absolutos, amicis legendos, aut etiam transcribendos tradunt in propriam & particularem ipsorum utilitatem: ita vt debeat intelligi solum de iis qui eo animo communicant, vt tali ratione liber euulgetur, & ad omnium perueniat notitiam. Hoc enim est quod sonant verba Conellij. *Qui autem scripto eos communicant vel euulgant, &c.* alioqui tradita à Magistro in schola si formã libri haberent, non liceret ea commodare amico legenda vel describenda: quod est contra communem vsum à nemine improbatum.

De defendente demum, tantum occurrit monendum: in hanc censuram incidere illos, qui quomodolibet, id est, quocumque genere defensionis, ex quavis causa, publicè vel occultè, quouis ingenio vel colore defendunt libros hæreticorum, hæresim ex professo continentes aut de religione tractantes.

De Schismaticis & iis qui se pertinaciter ab obedientia Romani Pontificis subtrahunt.

SECTIO VLTIMA.

258. **C**um Schisma prout habetur in cap. Schisma 24. quæst. 7. sit nomen Græcum sonans scissuram, & scissura significet quãdam separationem partis à suo toto: vt tribus modis potest aliquis separari ab Ecclesia, cuius est membrum: scilicet tribus modis potest dici schismaticus ex Panor. ad rubricã de schismaticis, & Tabiena verbo Schisma in principio. Primum enim separari potest per peccatum mortale, quo extinguitur charitas uiuens animam cum Deo & proximo, tanquam perfectionis vinculum, ad Coloss. 3. vers. 14. Deinde per excommunicationem, qua quis ita separatur à cæteris fidelibus; vt his cum illo, neque orate, neque loqui, neque vesci liceat ex cap. Cum excommunicato 11. quæst. 3. Postremò per propriam voluntatem qua renuit subesse Romano Pontifici, vt Christi in terris Vicario; scindens seu subducens se ab ea Ecclesiæ vnione, qua vnum corpus in Christo sumus, dum sub ipso, & ipsius in terris Vicario Romano Pontifice, vt sub vno capite, nolimus esse partes & membra Catholice collectionis, quæ in symbolo Niceno, vna, sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia dicitur.

Tam peccator autem quam excommunicatus potest lata tantum significatione schismaticus dici, vt iidem authores admonent: quoniam tales non intendunt per se separationem prædictam. Qui verò non vult se Pontifici Romano subiacere, dicitur schismaticus propriè: quia cum Catholicorum vnio, per quam vna Catholica Ecclesia constituitur, consistat in eorumdem subordinatione, seu subiectionis relatione ad vnũ caput, Christum, inquam, cuius vices Romanus Pontifex gerit in terris: is qui non vult huic subiacere, scindit se subtrahitque ab eadem vnione, & ideo propriè dicitur schismaticus. Qui si præter actuaalem rebellionem voluntatis, qua non vult Papæ subesse, habeat errorem in mente, negando esse in Ecclesia dictam vnionem, aut non esse tantum vnã Christianorum omnium Ecclesiam: aut quamuis vna tantum sit, ad eam tamen vnitatem non pertinere subiectionem & subordinationem ad vnũ Christum in terris Vicarium Pontificem Romanum; cum schismate habeat admixtam hæresim: purum enim schisma consistit in sola iam dicta voluntatis rebellionem.

259. Quæ ex Tabiena loco cit. contingere potest, tum consti-

tuendo Ecclesiam aliam ab Ecclesia Romana: tum se in debito modo coniungendo Ecclesiæ Romanæ. Quorum illud ex Caiet. 2.2. quæst. 39. art. 1. dub. 3. fieri potest dupliciter; vno modo, secundum intentionem; altero secundum effectum. Atque fecundum intentionem vel directum, quia quis nõ vult communicare Summo Pontifici, quatenus est summus Pontifex: renuendo scilicet illi tanquam Ecclesiæ capiti, Christi in terris Vicario se subiacere: vel etiam ab eadem communicatione quantum potest, alios auocat. Vel indirectam, qua quis renuit communicare aliis quibus membris Ecclesiæ, hæc solum de causa, quod Papæ tanquam Ecclesiæ capiti subiacent: aut quod nolit eadem membra subiecta esse Papæ vt Papa est. Quia reduplicacione ideo vitur, quod vt notat Syl. in verbo Schisma sub inisium, si ex alia causa eam communicationem declinet, quam quod nolit Papæ vt Papa est, se vel alios subesse, vt ratione offensa, non diceretur schismaticus.

Secundum effectum verò, censetur quis sibi Ecclesiam aliam à Romana tunc constituere, cum etsi non habeat intentionem faciendi scissuram in illa; maull tamen se gerere ac si eiusdem Ecclesiæ pars non esse; quam de scissure, ab eo exequendo quod habet in voluntate, in animoq; propositum: sicut vsuuenit, inquit Caietan. in verbo Schisma, qui vniuersales Synodos, contempto capite celebrant, aut celebrare volunt. Inde enim consequitur vt voluntate sua non sint partes Ecclesiæ Romanæ, seu collectionis Catholicorum sub Romano Pontifice tanquam capite: atque adeo vt sibi aliam à Romana constituent Ecclesiam; vnde sicut præcedentes, de quibus non est dubitatio, penes schismaticorum, adeoque censuræ huic subiiciuntur. Id quod à simili, vt idem Caietanus innuat, probari potest; quia vt reus homicidij est, non solum qui occidere intendit, ac occidit: sed etiam ille qui intendit opus ex quo homicidium facit, aut necessariò sequi potest: vt qui vult dispendere bombardam in platea vbi solet esse hominum frequentia: sic etiam verè schismaticus est, non solum qui ex intentione schisma committit: sed etiam qui vult illud opus, cum quo schisma necessariò committitur.

Quod attinet ad modum indebitum coniungendi se Ecclesiæ Romanæ; ex quo etiam dicitur quis schismaticus; is contingit, quando plures simul electi fuerint in Summo Pontifice, sicut aliquando duo, aliquando tres simul electi fuerunt. Cum igitur verè constet aliquid eorum esse canonicè electum, & alium non canonicè; tam ille qui non est canonicè electus, quam sequaces ipsius sunt schismatici: præsertim viri docti, & ij quibus constat, aut constare debet non esse canonicam electionem. Etenim satis est vulgo, viros doctos & pios consulere, quorum consilijs possunt turò acquiescere. Cum autem res est verè dubia, quia vtriusque electio ex æquo legitima apparet: tuncambo vel plures, qui electi fuerint, debent se committere generali Concilio, cuius iudicio ac definitioni qui pertinaciter submittere se noluerit, habendus est schismaticus (sicut habitus est Petrus de Luna, qui depositus per sententiam Concilij Costantienis, adhuc se pro summo Pontifice gessit) cum omnibus qui partes ipsius sequuntur; quia verè scindit Ecclesiæ vnionem: cui nihil sit per quod illa melius in dubio stabiliri possit, quam per generalis Concilij sententiam: ideoque tales etiam excommunicationi huic subiaci videntur; contra quos alia specialiter fertur in cap. Licet, De electione.

Quid verò sit nobis agendum cum de vero Summo Pontifice res est dubia, docet Caiet. in memorato verbo Schisma: inquit debere teneri: quod certum est: vt nimirum quilibet se reputet & habeat tanquam vnus Ecclesiæ Catholice membrum, sub vno ipsius capite Christo: atque huius in terris Vicarios dubios, habeat vt dubios: nulli tanquam certo & indubitato adherens, quia temere ageret, habendo dubia pro certis.

De iis qui se pertinaciter à Romani Pontificis obedientia subtrahunt, observandum est ex Caietano 2.2. quæst. 39. art. 1. dubio 2. tribus modis contingere posse, vt quis recuset præceptum Papæ: primò ex parte rei præcepti: vt cum quis pertinaciter quæ Papa præcipit non vult exequi, propter ipsam rem: quia scilicet sibi grauis, aut incommoda est: in quo peccare quidem potest, non ideo tamen est schismaticus. Secundò, ex parte personæ ipsius Papæ præcipientis: vt cum quis renuit obedire Papæ præcipienti, quia ipsius personam

habet

habet suspensâ: qui nec deo schismaticus est. Tertio, ex parte officij Papæ, vt cum quis non vult obedire Papæ vt Papa est: id est, quantumuis intelligat, ipsum esse Superiorem suum & caput Ecclesiæ; voluntate tamen non submitit se ei vt Superiori, renuens pertinaciter obedire mandatis ipsius, tâquâ sui omniumque fidelium patris: & talis est schismaticus; de quo intelligendus est D. Thomas in cit. art. 1. cum ait non obedire præceptis cum rebellione, seu pertinaciter præcepta cõtemnere, quandam schismaticis rationem cõstitueret. Et videntur intelligendi huius Canonis verba quibus excommunicantur, se ab obedientia Romani Pontificis pertinaciter subtrahentes. Durum enim valde esset, omnes qui quoquo modo renuunt obedire Summo Pontifici, alia ratione quam officij ipsius, seu quam quia Summus Pontifex est, hac omnium severissimâ pœnâ affici.

CAPVT XV.

De secunda excommunicatione in appellantes à Papa ad futurum Concilium: ac in dantes eis auxilium vel fauorem. Item de tertiâ in piratas, cursarios, & latrunculos maritimos, ac in eorum receptatores, fautores & defensores; atque de quartâ in surripientes bona naufragorum Christianorum. Quæ feruntur his verbis.

2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes & singulos, cuiuscumque status, gradus seu conditionis fuerint. Vniuersitates verò, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus ab ordinationibus seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium, ad vniuersale futurum Concilium appellantes, nec non eos quorum auxilio vel fauore appellatum fuerit.

3. Item excommunicamus & anathematizamus omnes piratas, cursarios, ac latrunculos maritimos discurrentes mare nostrum, præcipuè à monte Argentario vsque ad Terracenam: ac omnes eorum fautores, receptatores defensores.

4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes & singulos, qui Christianorum quorumcumque nauibus, tempestate seu in transuersum, vt dicitur, iactatis; vel quoquo modo naufragium passis, siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in litore inuenta, cuiuscumque generis bona, tam in nostris Thyræni & Adriatici, quam in ceteris cuiusque maris regionibus, & litoribus, surripuerint. Ita vt nec ob quodcumque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi, etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.

S V M M A R I V M.

- 262 Peccata ob quæ, & persona in quas feruntur secunda, tertiâ & quartâ excommunicatio Bullæ Cœna Domini.
- 263 Qui incurrant in secundam, latam in appellantes à sententia Papæ ad futurum Concilium.
- 264 Qui significentur nomine piratarum, in quos fertur tertiâ excommunicatio Bullæ Cœna Domini.
- 265 Significatur etiam, qui mare ingreditur animo nocendi, quantumcumque actu non nocet: & quomodo is etiam qui nocet simul nauiganti.
- 266 Quomodo item is qui predicto animo prædatur in terra, aut in flumine.
- 267 An incurrant in hanc excommunicationem qui bona fidelium in nauibus infidelium, aut bona infidelium in nauibus fidelium prædantur.
- 268 Notanda circa quartam excommunicationem.
- 269 An in eam incurrant qui naufragorum bona accipiunt quidem animo restituendis; sed non restitunt statim.
- 270 Quid tenendum sit de is qui bona fidelium ex nauibus infidelium, vel bona infidelium ex nauibus infidelium eiecta in mari aut in flumine surripiant.
- 271 Quando in eandem excommunicationem incurrant qui accipiunt ex nauibus à nauis proiecta ob tempestatem.
- 272 Quando item qui reperta in nauibus quos nauis deseruerunt metu submersionis, aut que sunt reipsa submersa.
- 273 Quando ex acceptione alium bonorum non incurratur istiusmodi excommunicatio.

Secundæ excommunicationis materia proxima, est crimen contra Primatum Romani Pontificis, palliatum nomine appellacionis; remota verò materia sunt personæ singulares, cuiuscumque status; quæ excommunicantur, principaliter quidem cum appellant: ac efforice verò, cum auxilium dant aut fauorem ad appellandum. Quibus adduntur Vniuersitates, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, quæ interdiciuntur.

Materia verò seu peccatum propter quod tertiâ excommunicatio fertur, est latrocinium maritimum. Personæ in quas fertur, principales quidem, sunt piratæ, cursarij ac latrunculi maritimi discurrentes mare nostrum id est Christianum: minus principales autem sunt; tum eorundem receptatores, tum etiam eisdem sciè: er dantes auxiliū vel fauorē.

Materia autem seu peccatum propter quod quartâ excommunicatio fertur, est furtum seu rapina bonorum naufragorum; & personæ in quas fertur, sunt surripientes seu usurpantes sibi talia bona in ipsorum nauibus reperta, siue ex eis dilapla, & in mari vel in litore vbicumque reperta.

Notanda circa secundam excommunicationem.

SECTIO I.

Primum est, quod etsi Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 59. 265. putat hic quoque excommunicari consulentes, eo quod comprehendantur nomine auxiliantium, & fautorum; cum negari non possit eum qui consulit auxiliari & fauere; videtur tamen distinctione vtendum. Nam etiam si id verum esse possit de is, qui dant consilium, quod virtute cõinet aliquid fauotis, vel auxiliij: vt accidit cum quis dat consilium non solum de re faciendâ, nempe vt appellet quis à sententia Papæ, ad futurum Concilium: sed etiam in iuribus, cuius fauore nititur; quâ viâ talem fauorem captare possit; vnde petat auxiliū, & quâ viâ illud obtineat; de is tamen qui dant purum consilium, quale esset eius qui quando Papa mandat aliquid, diceret alteri Appella ad futurum Concilium: videtur aliter sentiendum. Nam in materia pœnali & odiosa nomina sunt accipiendâ in propria significatione, neque extendendâ. Nudum autem consilium; nec fauor, nec auxiliū propriè dici potest. Nā fauor & auxiliū significant exterius datam opem: consilium verò, opem interius dirigentem ex parte intellectus. Vnde consilium rem faciliat tantummodo ab intrinseco: nempe faciendâ animū promptiorem; vt argumento est, quod homo post acceptum consilium, quæ potens aut impotens maneat ad talem rem faciendâ. Fauor autem & auxiliū faciunt rem ab extrinseco, resistendo contrariis, aut tollendo impedimenta. Adde quod in cæteris clausulis Bullæ, quando Papa intendit comprehendere dantes consilium, eos exprimat.

Notandum est secundò, non incurrere in ipsam excommunicationem secundam eum, qui à sententia Papæ appellauit ad Concilium provinciale; aut ad Concilium generale præsens. Tum quia verba Bullæ tantum valent quantum sonant, præsertim in materia odiosa: in qua restringenda sunt potius quam amplianda. At verba aperta sunt de appellacionibus ad futurum Concilium generale: Tum quia prouocatio à sententia Superioris, non est ad Inferiorem. Concilium autem provinciale est infra Papam. Item quod potest Papam mouere ad hanc sententiam ferendam, est ne deprimatur summa ipsius potestas: dum vel ipsius sententia subicitur alterius iudicio, vel appellacionis prætextu eadem sententia eliditur & contemnitur. Id quod non habet locum, si appelletur ad Concilium generale præsens, in quo Papa ipse, si legitimum sit, præest; statimque veritas examinari potest.

Notandum est tertio, eandem excommunicationem ferri tantum in eos qui appellant à sententia Papæ in causis spiritalibus, aut in is quæ sunt spiritalibus annexæ, quoniam ex solâ spectant ad Papam vt Papa est. Nam metè temporales ad illum pertinent vt est princeps quidam temporalis in terris sibi subiectis, ab Imperatore aliove sæculari Principe eidem donatis.

Notandum est quarto, talem prohibitionem appellandi, cum facta sit vniuersaliter, & absque vlla limitatione, comprehendere illam etiam appellacionem à sententia Papæ, qua mortis ira vel aliqua alia animi perturbatione, videatur committere iniustitiâ. Nā quamuis iure naturæ cuique liceat iura, bonaque sua tueri: quia tamen debet quisque eodem naturæ